

Міждисциплінарна курслова робота

на тему:

»

**БЕЗПЕКА ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

»

Студента 5 курсу групи ФЕБм - 11 Галузі
знань 1801 специфічні категорії
Спеціальності 8.18010014 “Управління
фінансово-економічною безпекою”
Банаха Володимира Дмитровича
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник: викладач кафедри ФЕБІВ
Хом'як К. А.
(прізвище, ім'я, по батькові)

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Тернопіль, 2016

Зміст

Вступ	3
1. Поняття та види безпеки договірних відносин.....	5
2. Аналіз типових помилок, що допускаються при оформленні договорів	11
3. Актуальні питання підвищення рівня належного виконання договірних зобов'язань.....	23
Висновки	31
Список використаної літератури	33

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Активний розвиток ринкових відносин, що відбувається в Україні приводить до збільшення кількості договорів, укладених між господарюючими суб'єктами. Та, якщо ще десяток років тому вказані суб'єкти лише націлювались на пошук контрагентів за контрактами, то сьогодні вони змінюють вектори договірної діяльності у бік забезпечення своєї економічної безпеки. І, як у багатьох інших сферах, суспільні відносини розвиваються значно швидше, ніж наукове обґрунтування чи законодавче забезпечення досліджуваного явища чи процесу.

В Україні наукових публікацій у вказаному напрямі дуже мало. Якщо ж говорити про «Безпеку права», особливо у сфері договірних відносин, то вказане явище у національних реаліях абсолютно не досліджене. Це не лише підтверджує актуальність обраної нами тематики дослідження, а й важливість його у світлі закладення основ наукового обґрунтування практично недослідженого явища.

З метою вироблення науково-обґрунтованих висновків нами досліджувались праці у галузі безпеки таких національних та іноземних вчених як Г.Г. Агафонов, Н.І Баяндин, О.С. Бодрук, Ю.В. Бондарчук, С.А. Буришев, В.М. Геєць, С.Б. Довбня, А. Драга, З.Б. Живко, М.О. Живко, Д.В. Зеркалов, Т.Б. Кузенко, А. Крисін, А.І. Марущак, В.Л. Ортинський, С.Л. Прохоров, Н.Й. Реверчук, Н.Б. Тумар, О.Й. Хомин, А.Г. Шаваєв та інших.

У сфері договірних відносин з юридичної точки зору досліджувались праці таких вчених як Л. Андрєєва, О. Баклан, О.А. Беяневич, С.М. Бервено, С. Бобик, Т.В. Боднар, С.О. Бородовський, Є. Бурлай, Ю. Венгринюк, І. Венедіктова, В.В. Вітрянський, О.В. Герасимчук, Е. Голодницький, О.В. Дзера, Д. Євдокімов, В.І. Жеков, Р. Кніпер, А.Д. Корецький, Н. Кузнецова, А.В. Луць, Р.А. Майданик, О. Отрадна, С. Погрібний, І. Спасібо-Фатєєва, С. Теньков, В.С. Щербина та інших.

Попри наявність великої кількості досліджень у галузі безпеки та договірного права, комплексних уніфікованих досліджень з питань безпеки

договірних відносин на сьогоднішній день в Україні не існує, що зумовлює неабиякий науковий інтерес.

Метою дослідження є визначення найбільш значущих теоретичних і практичних проблем, які стосуються безпеки договірних відносин, а також вироблення науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства, яке сприятиме встановленню системи безпеки на належному рівні. Для досягнення мети дослідження необхідно було виконати наступні **завдання**:

1. Дослідити поняття та види безпеки договірних відносин;
2. Охарактеризувати принципи організації безпеки договірних відносин;
3. Визначити учасників договірних правовідносин та дослідити їх правовий статус;
4. Провести аналіз типових помилок, що допускаються при оформленні договорів;

Об'єктом дослідження є теоретичні та практичні аспекти договірних правовідносин.

Предметом дослідження є безпека договірних відносин у забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства.

1. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ БЕЗПЕКИ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН

Для аналізу поняття «безпека договірних відносин» нами було вивчено велику кількість національних та іноземних джерел, та, на жаль, жодного легального чи доктринального визначення так і не виявлено. Вказане засвідчує не лише актуальність проведеного нами дослідження, а й відсутність належного наукового пошуку у вибраному нами напрямку. Це ще більше підбурює наш науковий інтерес і стимулює до вироблення висновків, які дійсно відрізнятимуться науковою новизною.

Отож, для формування дефініції безпеки договірних відносин нами було прийнято рішення про застосування такого методу дослідження як індукція, тобто із часткових понять ми отримаємо загальне визначення. Для виконання поставленого завдання нам необхідно дослідити наступні поняття: безпека, небезпека, ризик, фінансово-економічна безпека, договірні відносини.

Так, визначень безпеки є доволі багато. Розпочнемо із самого загального, яке, по-суті, відображає філософське сприйняття цього терміну.

«Безпе́ка — стан захищеності, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує» [1].

Часто можна зустріти визначення безпеки як «такий стан будь-якого об'єкта, за якого йому не загрожує небезпека» [2, с. 10].

Визначення, що наведені нами вище об'єднуються, на нашу думку, за критерієм ідеальності. Тобто, для них характерне розуміння безпеки як стан відсутності джерела небезпеки, тобто певна ідеальна ситуація, в якій безпека виступає як бажана, але недосяжна мета.

Значно доцільніше безпеку визначати як стан діяльності, за якого з визначеною ймовірністю виключено прояв небезпек або ж відсутня надзвичайна небезпека. Таке розуміння безпеки вказує не лише на стан певної захищеності від небезпек, а й на діяльність, яка спрямовується на досягнення такого стану.

Як бачимо, в усіх наведених нами визначеннях вживається також таке поняття як «небезпека», дослідження суті якого потрібне для розуміння базового поняття безпеки.

В спеціальній літературі можна зустріти такі визначення:

- небезпека — негативна властивість живої та неживої матерії, що здатна спричинити шкоду самій матерії: людям, природному середовищу, матеріальним цінностям [3, с. 96];

- небезпека — це умова чи ситуація, яка існує в наколишньому середовищі і здатна призвести до небажаного вивільнення енергії, що може спричинити фізичну шкоду, поранення та /чи пошкодження [4, с. 41].

Наведені вище визначення дозволяють виділити такі основні характеристики поняття «небезпека»:

1. Це певна властивість, умова чи ситуація, тобто стан.
2. Вказаний стан здатен спричинити шкоду.
3. Сама здатність спричинення шкоди, а не факт спричинення як такий впливає на міру безпеки об'єкта в цілому.

Отож, дослідження понять безпека та небезпека дозволяють зробити висновок, що це протилежні за значенням поняття, які характеризують певний стан об'єкта, якому реально чи гіпотетично може щось загрожувати.

Крім поняття «небезпека», через який можна аналізувати поняття «безпека», є й інші терміни, що мають вплив на останнє. Так, доволі часто можна зустріти визначення, які співвідносять поняття безпеки та ризику. Існує таке співвідношення і на нормативному рівні. До прикладу, ДСТУ 2293-99 визначає термін «безпека» як стан захищеності особи та суспільства від ризику зазнати шкоди [5]. Ризик при цьому розуміється як імовірність заподіяння шкоди з урахуванням її тяжкості. Тобто, істотною відмінністю між поняттями «небезпека» та «ризик» полягає у тому, що ризик має більш оціночне розуміння, а тому здатен формувати різні ступені безпеки.

Зважаючи на те, що предметом нашого дослідження є не поняття безпеки в цілому, а така його частина як економічна безпека, дослідження саме останньої дефініції виведе нас на розуміння безпеки договірних відносин.

Отож, економічна безпека, на думку Д.В. Зеркалова, має розглядатися як матеріальна основа національної безпеки. На переконання вченого саме «економічна безпека виступає гарантією непохитного, стабільного розвитку країни, її незалежності [5, с. 41]. Як бачимо, наведене визначення характеризує економічну безпеку на макрорівні – рівні держави. Безпека договірних відносин, яка є безпосереднім об'єктом нашого дослідження, має стосуватися мікрорівня – рівня підприємства. У зв'язку з цим, розгляд поняття економічної безпеки має із макрорівня переміститися на макрорівень.

Так, Д.В. Зеркалов економічну безпеку підприємства (фірми) пропонує розглядати як «стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загроз і для забезпечення стабільного функціонування підприємства у теперішньому часі і в майбутньому. Або по-іншому, економічна безпека підприємства - це такий стан господарюючого суб'єкта, при якому життєво важливі компоненти його структури і діяльності характеризуються високим ступенем захищеності від небажаних змін [5, с. 43].

Н.О. Подлужна дає наступне визначення: «економічна безпека підприємства є характеристикою системи, що самоорганізується і саморозвивається, тобто це стан, при якому економічні параметри дозволяють зберегти головні її властивості: рівновагу і стійкість при мінімізації загроз» [6, с. 3].

Н.Б. Тумар економічну безпеку підприємства розглядає як «стан виробничо-комерційної діяльності, при якому забезпечується дотримання економічних інтересів підприємства на підставі його стійкості та властивостей системи, що саморозвивається, і попередження впливу внутрішніх і зовнішніх загроз» [7, с. 97].

Характерними рисами усіх наведених вище визначень є те, що економічну безпеку підприємства розглядають як певний стан системи, що розвивається, діяльність якої спрямована на мінімізацію загроз для збереження життєздатності усіх важливих елементів системи. Тільки після встановлення вказаних характерних рис у нас з'являється можливість визначити поняття

безпеки договірних відносин. Та, якщо із поняттям безпеки ми розібралися, то поняття «договірні відносини» ще потребує вивчення.

Для встановлення поняття договірних відносин необхідно, перш за все, визначитись із поняттям «договір».

Отож, поняття договору розкривається через поняття угоди (правочину), бо договір є одним із видів угод. Відповідно до ст. 41 Цивільного Кодексу України “Угодами визнаються дії громадян і організацій, спрямовані на встановлення, зміну або припинення цивільних прав або обов'язків. Угоди можуть бути односторонніми і дво- або багатосторонніми (договори)” [8].

Із суті наведеної вище законодавчої норми можна зрозуміти, що договори - це дво- або багатосторонні угоди, які спрямовані на встановлення, зміну або припинення цивільних прав або обов'язків. Це означає, що односторонніх договорів не буває, а тому учасниками договору мають бути як мінімум дві сторони.

Згідно норм цивільного законодавства договору як юридичному факту властиві такі ознаки:

- в договорі виявляється воля не однієї особи (сторони), а двох чи кількох, причому волевиявлення учасників за своїм змістом повинно збігатися і відповідати одне одному;

- договір - це така спільна дія осіб, яка спрямована на досягнення певних цивільно-правових наслідків: на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [8].

І. Спасибо-Фатєєва під поняттям "договір" розуміє саме цивільні правовідносини (зобов'язання), що виникли з договору як юридичного факту[88].

О. Отрадна подоговором пропонує розуміти правовий документ, яким зафіксовано факт виникнення договірної зобов'язання з волі його учасників[9].

Завдяки наведеним вище визначенням можна побудувати дефініцію договірних відносин. Отож, під договірними відносинами нами пропонується розуміти цивільно-правові за характером відносини двох і більше сторін, які

спрямовані на досягнення таких цивільно-правових наслідків як встановлення, зміна або припинення цивільних прав та обов'язків. У свою чергу під безпекою договірних відносин пропонуємо розуміти такий стан господарюючого суб'єкта, при якому життєво важливі компоненти його структури і діяльності характеризуються високим ступенем захищеності від небажаних змін через цивільно-правові за характером відносини двох і більше сторін, які спрямовані на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Для встановлення місця безпеки договірних відносин у економічній безпеці підприємства в цілому необхідно, на нашу думку, дослідити систему безпеки підприємства.

Так, система безпеки підприємства – це комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських заходів, спрямованих на кількісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз [8, с. 4].

Основними елементами системи безпеки підприємства є:

- 1) захист комерційної таємниці та конфіденційності інформації;
- 2) комп'ютерна безпека;
- 3) внутрішня безпека;
- 4) безпека будинків та споруд;
- 5) фізична безпека;
- 6) технічна безпека;
- 7) безпека зв'язку;
- 8) безпека господарсько-договірної діяльності;
- 9) безпека перевезень вантажів та осіб;
- 10) безпека рекламних, культурних, масових заходів, ділових зустрічей та переговорів;
- 11) протипожежна безпека;
- 12) екологічна безпека;
- 13) радіаційно-хімічна безпека;
- 14) конкурентна розвідка;
- 15) інформаційно-аналітична робота;

17) експертна перевірка механізму системи забезпечення [9, с. 142].

Із перелічених вище елементів можемо побачити, що безпека господарсько-договірної діяльності згадується поряд із іншими видами безпеки, що формують цілісну систему. А це означає, що безпека договірних відносин і економічна безпека підприємства співвідносяться як часткове і загальне поняття. У зв'язку з цим наголошуємо, що безпека договірних відносин є одним із елементів безпеки підприємства в цілому. Безумовно, на досліджуваній вид безпеки справляють свій вплив інші види безпек, а на практиці це означає, що порушення безпеки в будь-якій із сфер однозначно вплине на безпеку договірних відносин. Тобто взаємодія усі елементів системи є безумовною.

Розкриття суті безпеки договірних відносин було б не повним без аналізу видів такої безпеки. І вказана частина дослідження не може бути здійснена без прив'язки поняття «безпеки» із поняттям «загрози».

Швейцарський дослідник Даніель Фрей пропонує сконцентрувати пошук суті безпеки тільки на об'єктивному та суб'єктивному аналізі аспектів загроз. У спрощеному вигляді його модель виглядає наступним чином:

- стан відсутності безпеки, котрий характеризується існуванням великої реальної зовнішньої загрози, і сприйняття цієї загрози є правильним (адекватним);
- стан одержимості/перебільшення, котрий є коли незначна загроза розглядається як велика;
- стан фальшивої безпеки, котра означає ситуацію, коли існує значна зовнішня загроза, а вона розглядається як невелика;
- стан безпеки, має місце тоді коли, зовнішня загроза є незначна, і її сприйняття є правильним [10].

Безумовно, вказані види безпеки можна застосовувати і до безпеки договірних відносин, проте слід пам'ятати, що основною загрозою, котра впливає на безпеку є загроза невиконання або неналежного виконання умов договору. Звісно, названа загроза може бути присутньою на стороні будь-

кого із контрагентів, проте вплив свій здійснює на усі сторони договірних відносин.

Польський дослідник Р. Земба з цього приводу справедливо зазначає: “Межа між викликом і загрозою є плинною, бо залежить від визначення цінностей, котрі належить оберігати, а також індивідуальної вразливості суб’єкта, що досліджується” [10].

О. Бодрук, у свою чергу зазначає, що «будь-які виклики, як правило, мають своїх конкретних носіїв, свій просторовий вектор» [11].

Отже, на практиці аналіз загроз показує, що це завжди суб’єктивний процес сприйняття певною особою чи соціальною групою тих чи інших факторів через призму власних інтересів і фахового рівня. Водночас, об’єктивне визначення загроз передбачає чітке усвідомлення параметрів, поза межами яких певне явище втрачає можливості саморегуляції та потребує зовнішнього втручання для збереження стабільності соціальної системи, а також певних умов, що перетворюють ті самі фактори або на реальну, або на потенційну загрозу [12, с. 41].

Для того аби усвідомлювати і вчасно реагувати на загрози, які впливають на безпеку договірних відносин, необхідно, на нашу думку, чітко дотримуватись принципів організації безпеки договірних відносин, що будуть проаналізовані нами далі.

2. АНАЛІЗ ТИПОВИХ ПОМИЛОК, ЩО ДОПУСКАЮТЬСЯ ПРИ ОФОРМЛЕННІ ДОГОВОРІВ

За даними Держаного комітету статистики, доля простроченої заборгованості в загальному об’ємі боргів між вітчизняними підприємствами складає: близько 42 % - для дебіторської і 41 % - для кредиторської заборгованості [12]. Вказані факти свідчать, що майже половина зобов’язань, взятих на себе контрагентами, не виконується вчасно. Найбільш вагомою причиною «кризи неплатежів» в Україні є «небажання» боржників виконувати взяті на себе обов’язки. І, як вказує відомий вчений у галузі економічної

безпеки Д.В. Зеркалов, для того щоб захистити власний бізнес від безкоштовної роздачі товарно-матеріальних цінностей, необхідно, в першу чергу, подбати про безпеку своїх договірних відносин [5, с. 91]. А це можливо зробити виключно після детального розгляду помилок, які зустрічаються при укладенні договорів на практиці найчастіше.

Аналіз господарсько-договірних відносин та судової практики свідчить про те, що найбільш часто при укладанні договорів господарюючими суб'єктами допускаються такі помилки:

1. Укладання договорів без попередньої перевірки потенційного ділового партнера. Зазначена помилка, як мінімум, може призвести до нанесення підприємству матеріальної шкоди і підриву ділового іміджу, а максимум - до втрати компанії, особливо якщо її бізнес став "привабливим".

Зокрема, виникає небезпека укладення договорів :

- з професійними злочинцями, які й не збиралися виконувати своїх зобов'язань. Для своєї протиправної діяльності шахраями розробляються і використовуються різні хитрощі, схеми, нові технології, включаючи підробку витребуваних вами документів. Якщо ж "партнером" компанії виявився криміналітет, не чекайте дипломатії при вирішенні з ним спірних питань ;

- з неплатоспроможними, неспроможними підприємствами, якими при укладенні договору переслідується лише одна мета - погашення своїх попередніх зобов'язань за рахунок ресурсів, отриманих від договірних відносин з вашою компанією;

- з фірмами, що порушують чинне законодавство і які є об'єктом зацікавленості спецслужб. При укладанні договорів з подібними суб'єктами господарювання підприємство може втратити свої ресурси в разі цілком законних дій правоохоронних органів по відношенню до ділового партнера. Є й інша "неприємна перспектива" : розділити проблеми партнера, увійти в коло його зв'язків, що вивчаються силовиками по оперативно- розшуковій справі;

- з кредиторами, які "славляться акціями недружніх поглинань". В останній момент нібито "випадково" виникне ситуація (а фактично вона створюється кредитором навмисне, з використанням своїх зв'язків, у тому числі в

контролюючих та правоохоронних органах), при якій підприємство-боржник виявляється не в змозі вчасно повернути отриманий кредит, в результаті чого за борги його бізнес повністю або частково переходить у власність подібного "партнера"[13, с. 142].

2. Укладання договорів без попереднього аналізу статутних документів потенційного ділового партнера.

У даному випадку створюються передумови :

- перевищення директором фірми - ділового партнера своїх повноважень, що полягають у підписанні договорів на суму, яка перевищує розміри, дозволені статутом підприємства ;

- підписання договорів представником другої сторони, яка не має відповідних повноважень. Як правило, це мотивується від'їздом або хворобою директора або повним його довірою до особи, що ставить свій підпис в договорі. З урахуванням викладеного рекомендується не практикувати "заочне" підписання договорів;

- укладання договорів з компаніями, які не мають відповідних ліцензій на виконання / надання необхідних робіт і послуг. У даному випадку замовник піддається відразу двом загрозам: роботи / послуги можуть бути виконані / надані з низькою якістю, з порушенням раніше обумовлених термінів або не виконані взагалі.

3. Підписання договорів без юридичної оцінки. Поверхнєве вивчення їх змісту.

Якщо цьому не приділяти належної уваги, то в подальшому, використовуючи окремі хитрощі в тексті договору, не порядний діловий партнер має можливість :

- створити ситуацію, коли ви будете не в змозі ініціювати розірвання договору, навіть при порушенні ним своїх зобов'язань, а зможете розірвати договір тільки за згодою другої сторони або через суд ;

- не відшкодувати заподіяну вашій компанії матеріальну та моральну шкоду у зв'язку з невиконанням / неналежним виконанням своїх зобов'язань;

- на власний розсуд "інтерпретувати" викладений в договорі порядок взаєморозрахунків ;

- створити одну з передумов до рейдерського захоплення підприємства, якщо в змісті договору не передбачено інформування про зміни реквізитів, у тому числі адреси та банківських рахунків другого боку і т. п [14, с. 52].

4. Укладання договорів про купівлю-продаж нерухомості, земельних ділянок, іншого майна без перевірки правовстановлюючих документів на право власності, а також - чи не знаходиться воно під заставою або арештом.

5. Укладання договорів оренди офісу в будівлі, яка:

- не введена орендодавцем в експлуатацію держкомісією. У подібній ситуації діяльність вашої компанії може бути припинена різними контролюючими органами (санепідемстанцією, пожежною охороною і т. п.);

- не забезпечена належним чином охороною та пожежною сигналізаціями, стаціонарними і переносними засобами пожежогасіння, в якому не організовані режимно-пропускні заходи. Орендуючи офіс, наприклад, в бізнес-центрі, ви довіряєте своє благополуччя, а часом і життя орендодавцю.

6. Укладання договорів суборенди з фірмою, яка, згідно своїм договором з орендодавцем, не має право на передачу в суборенду орендованого нею майна.

7. Поверхове ставлення до контролю над майном, виступаючим в якості застави за договором, може стати причиною :

- його розкрадання, втрати, псування і знецінення, незаконного використання (у тому числі вашим "партнером") ;

- фальсифікації первісної оціночної вартості заставного майна;

- знаходження заставного майна під заставою у третіх осіб або під арештом.

8. Відсутність юридичного супроводу договорів.

Особливо актуальне це питання при реалізації договорів з відстрочкою платежу та інвестиційних проектів. Доцільно знати, чи правильно використовуються / витрачаються кошти, вкладені вашим підприємством.

Важливою для інвестора є поінформованість про те, що діловий партнер загруз у боргах і судових позовах, потрапив у поле зору правоохоронних органів або готує процедуру банкрутства.

9. Укладання договорів страхування без глибокого аналізу умов настання страхового випадку та без належної перевірки страхових компаній та їх перестраховиків може стати причиною невідшкодування вам збитків.

Крім того, для забезпечення безпеки господарсько-договірної діяльності необхідно додатково виконувати наступні заходи обережності і превентивні заходи:

- У повноваженнях директора, сформульованих в статуті підприємства, обмежити суму договорів, дозволених до самостійного його підписання.

- Не делегувати всі функції щодо здійснення господарсько-договірної діяльності тільки одному співробітнику підприємства.

- Завіряти кожна з сторінок усіх примірників договорів своїм підписом або печаткою підприємства.

- Звіряти надані діловим партнером копії документів з їх оригіналами або вимагати надання нотаріально завірених копій документів.

- Перевіряти справжність гарантійних/рекомендаційних листів і благонадійність осіб, що їх видали. Не довіряти сліпо рекомендаціям і характеристикам, які даються потенційному діловому партнерові вашими друзями. Ви не можете бути в повному обсязі обізнані про характер їх взаємин.

- У змісті договору передбачити відповідальність і обов'язок сторін забезпечувати збереження комерційної таємниці та конфіденційної інформації один одного, що стали відомими в процесі співпраці. Здійснювати інформування про факти проявів необґрунтованого інтересу до ділового партнера з боку третіх осіб, в тому числі - контролюючих та правоохоронних органів (вони можуть діяти на замовлення конкурентів, рейдерів і т. п.).

- Проводити більш ретельно перевірочні заходи у випадках, коли потенційний діловий партнер робить спроби приховати ту чи іншу інформацію, заявляючи, що вона є його комерційною таємницею.

- Договори про виконання / надання спеціалізованих робіт / послуг (про інформаційне забезпечення, про юридичний захист та представлення ваших інтересів, на техобслуговування і ремонт оргтехніки, монтаж і техобслуговування систем охоронної та пожежної сигналізацій, відеоспостереження, на проведення бухгалтерських аудитів та аудитів у сфері безпеки, побудова системи безпеки підприємства, про надання охоронних послуг тощо) укладати з компаніями, що мають позитивний імідж в бізнес-колах, а для деяких робіт і послуг - відповідні ліцензії.

- Укладаючи договір з іноземною компанією, ви повинні бути готові відстоювати свої права за кордоном, а це коштує досить дорого. Якщо ж вашим діловим партнером виявиться неперевірена фірма, зареєстрована в офшорі, ви ризикуєте згодом втратити своє майно, грошові або інші цінності.

- Передачу будь-якого майна представнику ділового партнера необхідно здійснювати тільки по іменній довіреності, що є документом суворої звітності, попередньо зажадавши від одержувача його паспорт, ідентифікувати його особу і прізвище в паспорті та довіреності, а також перевіривши автентичність відбитку печатки фірми - одержувача. Погодьтеся, довіреність можна знайти, вкрасти, підробити. Буде незайвим зробити для себе копію паспорта, водійських прав або інших документів, що засвідчують особу особи, яка отримує майно (це може стати в нагоді в подальшому).

Необхідно пам'ятати, що грамотно підготовлений договір - це документ, за допомогою якого є можливість захистити свої права та інтереси у взаєминах з діловим партнером, у тому числі в рамках судового розгляду.

Попри згаданих багато помилок, які зустрічаються на практиці укладення договорів, все ж є кілька таких, які переважають над усіма іншими, а тому найбільше знижують рівень безпеки підприємства в цілому.

Перший випадок стосується помилок у статусі і повноваженнях представника. Так, нещодавно склалася ситуація, коли одна із найбільших Національних акціонерних компаній України розраховалася зі своїми постачальниками простими векселями, на яких були проставлені два підписи і гербова печатка компанії. Після пред'явлення векселів до оплати виявилось, що

підписи на векселях були поставлені особами, не уповноваженими здійснювати такі юридичні дії від імені компанії. Як наслідок компанія відмовилась заплатити по власним зобов'язанням, а господарські суди не визнають права векселедержателів через недійсність даної угоди. Це лише один із багатьох прикладів того, як документи (в тому числі і договори), завірені підписом і печаткою, залишаються простими і ні до чого не зобов'язуючими паперами. Саме завдяки цьому при укладенні договору, що особливо передбачає відстрочку платежу ч поставки товару (робіт), необхідно переконатися в юридичних повноваженнях і правах представника контрагента. Для цього пам'ятати наступне:

- компанія, незалежно від її статусу може мати у своєму штаті декілька директорів: генерального, виконавчого комерційного, фінансового та інших. При цьому право підпису відповідних договорів може бути закріплено за різними посадовими особами, так само як і суми договорів, якими обмежені повноваження цих осіб. Для уникнення помилок із визначенням повноважень необхідно звернутись до правовстановлюючих документів: статуту чи установчого договору. Отож, перед тим як підписати господарський договір, необхідно ознайомитись із оригіналом установчих документів контрагента.

Наступним документом, необхідним для проведення перевірки повноважень представника є протокол (наказ) про призначення конкретної особи на відповідну посаду. Нагадаємо, що добросовісний контрагент не заперечуватиме проти представлення оригіналу і цього документа.

І останнім підтвердженням прав і повноважень (про яке найчастіше забувають) є паспорт особи. Звісно паспорт може замінити інший документ, що посвідчує особу, але він обов'язково має містити фотокартку контрагента.

Важливо зауважити, що на великих підприємствах часто перша особа, що володіє правом підпису договорів, не в змозі укладати усі договори і саме тому останні підписуються за довіреністю. Для переконання у юридичній силі підпису довіреної особи крім вищевказаних документів слід отримати від особи довіреність, яка повинна містити наступні реквізити:

- назву підприємства;

- конкретний опис прав і повноважень повіреного;
- прізвище, ім'я та по-батькові керівника, що завірив довіреність;
- прізвище, ім'я та по-батькові представника;
- печатку організації;
- строк дії довіреності (не більше трьох років) [16].

Цікаво, що довіреність від імені фізичної особи (наприклад приватного підприємця) повинна бути завірена нотаріально.

Отож, слід пам'ятати, що належна перевірка юридичних повноважень і особи контрагента здатна убезпечити підприємство від укладення сумнівної угоди і подальших судових розглядів.

Наступною типовою помилкою, яка впливає на економічну безпеку підприємства є порушення форми договору.

Основним нормативно-правовим актом, який регламентує порядок укладення господарських договорів в Україні є Цивільний кодекс України. У відповідності до ст. 42 ЦК України угоди можуть укладатись в усній або письмовій формі (простій або нотаріальній).

Найбільш поширеним прикладом усної форми договору є роздрібна торгівля за готівку. Виданий покупцю касовий чи товарний чек є підтвердженням укладення усної угоди. З точки зору безпеки в роздрібній торгівлі має значення, хто саме є покупцем товару: фізична чи юридична особа. Таке твердження щодо безпеки пояснюється тим, що лише на фізичних осіб – покупців товарів поширюється дія Закону України «Про захист прав споживачів» [17]. Так, покупці мають право на повернення або заміну якісних товарів, гарантійні строки та багато іншого. У випадку, якщо покупцем виступає юридична особа, то вона отримує разом із чеком накладну (розхідну, товарно-транспортну або податкову) із вказівкою найменування організації-покупця. У вказаній ситуації на юридичну особу поширюються виключно ті права, які витікають із самої угоди і гарантовані ЦК України.

Відсутність у юридичних осіб широких повноважень, якими володіють фізичні особи-покупці при укладенні усної угоди наводить на висновок щодо певного обмеження прав таких юридичних осіб, а цим самим і погіршення

стану безпеки договірних відносин. Враховуючи також той факт, що у роздрібній торгівлі немає можливості повноцінного визначення умов договору обома сторонами, найчастіше використовують таку правову можливість як договір приєднання. На практиці це означає, що продавець розробляє умови договору, до якого покупці в разі їх згоди приєднуються в цілому. Вплинути на обсяг прав та обов'язків покупці можливості не мають. Отож, ці два істотні моменти, що аналізувались нами вище сприяють розумінню того, що усні угоди з позиції безпеки договірних відносин для юридичних осіб є не вигідними і здатні спричинити загрозу нормальному стану безпеки підприємства.

Угода, для якої законом не встановлена визначена форма, вважається укладеною, якщо із поведінки особи випливає його воля укласти угоду. Йдеться про так звані конклюдентні дії. Вказаними діями може бути долучення до фотографування групи осіб на певних офіційних міроприємствах, які фактично означають укладення угоди на використання свого зображеннями із оргкомітетом проведеного заходу. Також конклюдентною дією є направлення необхідних матеріалів для участі у конкурсі, розіграші, лотереї, якою фактично є укладення угоди про участь у названих заходах.

Для тих компаній, які реалізують товари по передоплаті, найбільш поширеною формою договору є рахунок-фактура. При цьому передоплата, що здійснена покупцем у відповідності до такого рахунку, є підтвердженням укладення угоди. Тому, перш ніж здійснити ту чи іншу передоплату, необхідно вивчити усі умови продавця, вказані в рахунку. Якщо мова йде про достатньо велику суму коштів, то все ж краще відмовитися від нав'язування умов зі сторони продавця. Як показує практика, навіть у тому випадку, коли умови рахунку абсолютно влаштовують, більш доцільно з позиції безпеки договірних відносин оплату проводити, маючи на руках оригінал документу з підписом керівника і печаткою, а не факсимільну копію.

Письмовий договір може бути укладеним не лише шляхом складання одного документу, підписаного сторонами, але і шляхом обміну листами, телеграмами, телефонограмами, підписаними стороною, яка їх направляє. Це не лише не суперечить, а й прямо передбачено законодавством, зокрема ст. 154

ЦК України [13]. Саме тому слід дуже уважно формувати свою ділову переписку, оскільки угода може бути, по суті, укладена і як відповідь на певну комерційну пропозицію. Іноді підприємство, що направило відповідь на чий-небудь запит, може і не підозрювати про виникнення доволі реальних зобов'язань зі свого боку. Звісно, вказана ситуація з позиції безпеки виглядає не цілком вигідною, тому необхідно брати до уваги усі відносини, які можуть набути статусу договірних.

Отож, зважаючи на викладені вище обставини, можемо зробити висновок, що найбезпечнішими на сьогоднішній день угодами можна визначити договори, укладені у письмовій формі, нотаріально посвідчені або зареєстровані у встановленому законодавством порядку. Попри деяку складність для сторін вони, все ж таки, у разі їх невиконання чи неналежного виконання можуть бути предметом судового розгляду. І, принаймні, питань щодо виникнення договірних зобов'язань у процесі захисту постраждалої сторони не виникатиме, що, безумовно, свідчить про певного роду безпеку цих відносин.

Деталізація умов договору має надзвичайно велике значення для обох сторін, адже для того, щоб отримати від угоди очікуване, слід якомога детальніше обговорити усі значні поняття, моменти і процедури майбутніх відносин. Особливу увагу, на думку Д.В. Зеркалова, слід приділяти точності формулювання предмету договору, визначенню порядку розрахунків і передачі товарів (робіт), регламентації документообігу, вказуванню місця і часу всіх основних подій, взаємної відповідальності сторін, а також багатьом іншим специфічним умовам у залежності від виду діяльності [5, с. 97].

Безпечним є договір, який максимально точно описує усі події, які повинні прийти в дійсності. Так, в ході укладення угоди важливо розуміти, те про що домовляються партнери, не обов'язково повинно бути передбачено законом, головне, щоб предмет і форма угоди не протирічили вимогам законодавства.

Не менш важливим з позиції безпеки є дотримання балансу прав та обов'язків сторін договірних відносин. Так, достатньо поширеною є ситуація,

коли сторони беруть на себе обов'язок платити різні відсотки (чи фіксовані суми коштів) у випадку порушення особистих зобов'язань. Необхідно усвідомлювати, що будь-які зобов'язання сторін можуть бути порушені в силу різних об'єктивних причин, а тому взаємна відповідальність сторін повинна бути збалансована.

За неналежне виконання умов договору може бути передбачена неустойка у вигляді пені або штрафу. Необхідно враховувати, що між вказаними видами відповідальності існує одна значна відмінність. Вона полягає в тому що розмір пені обмежений законодавчо і не може перевищувати подвійну ставку НБУ (вказана ставка коливається в межах 9-10%). Що ж стосується штрафу, то його розмір не обмежений нормами закону, що і робить його більш ефективною мірою відповідальності. Проте, як вказує ст. 205 ЦК України, господарський або третейський суд вправі у виключних випадках із врахуванням заслугуючи на увагу інтересів сторін зменшити належну до виплат кредитору неустойку у вигляді як пені, так і штрафу [18].

Раціональним способом уникнути подібних законних обмежень міри фінансової відповідальності може бути укладений договір товарного кредиту, відсотки за яким не обмежені законодавством і цілком можуть перевищувати суму основного боргу. На такий висновок є законодавчі основи. Так, ЦК України гарантується, що у випадку невиконання або неналежного виконання зобов'язання боржником останній зобов'язаний відшкодувати кредитору спричинені цим збитки. Під збитками, як правило, розуміються витрати, понесені кредитором, втрата або пошкодження його майна, а також не отримані кредитором доходи, які він отримав би, якщо б зобов'язання було виконане боржником в повному обсязі і в обумовлені строки. Таким чином можна стверджувати, що законодавчо встановлена можливість укладення договору товарного кредиту є мірою запобігання невиконання чи неналежного виконання умов договору із застосуванням законодавчих можливостей обмеження фінансової відповідальності боржника. Тобто це є хорошою можливістю мінімізації ризиків у сфері безпеки договірних відносин.

І на завершення розгляду питання типових помилок при укладенні договорів хотілось би звернути увагу на такий момент як облік, контроль та збереження договорів.

Отож, для того щоб угода мала юридичну силу, а небажані дії неблагонадійного контрагента могли бути оспорені у судовому порядку, необхідно мати і зберігати оригінал підписаного договору. Саме у зв'язку з цим на багатьох підприємствах існує необхідність створення додаткових умов схоронності оригіналів договорів. Адже, недобросовісні контрагенти чи конкуренти можуть докладати чималих зусиль до фізичного знищення оригіналів і цим самим уникнення необхідності виконання взятих на себе зобов'язань. В основному питаннями схоронності займається служба безпеки підприємства, якщо ж її немає, то доцільним є збереження оригіналів у адвокатів, нотаріусів чи в спеціальних банківських скриньках.

З приводу обліку варто зазначити, що на будь-якому підприємстві має бути організований хоча б найпростіший облік укладених договорів і договірних відносин. Для цього можуть бути прийняті наступні міри:

- організована внутрішня реєстрація усіх підписаних договорів;
- організований облік усіх виданих представникам або клієнтам бланків договорів;
- встановлений контроль загальної суми договорів (по розділах або видах відносин);
- призначені особи, відповідальні за схоронність договорів;
- встановлені місце і порядок збереження і доступу до договорів [19].

Усі вказані вище дії є не чим іншим як організаційним моментом підтримання безпеки договірних відносин, які поряд із законодавчими можливостями сприяють побудові цілісної системи безпеки на підприємстві.

3. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ НАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Причини невиконання договорів є об'єктом досліджень багатьох науковців і практиків як в Україні, так і за її межами. І попри те, що ці дослідження безпосередньо не стосувалися питання економічної безпеки підприємств, вони варті уваги.

Так, серед багатьох науково-практичних заходів, які проводяться з метою вивчення та узагальнення питання договірних відносин, особливу роль, на нашу думку, слід відвести конференції, яка відбулась 15 вересня 2010 року за ініціативи Центру комерційного права та Української іпотечної асоціації на тему: «Покращення інвестиційного клімату в Україні шляхом підвищення рівня виконання договорів». Саме цей захід сконцентрував увагу та питанні причин невиконання договірних зобов'язань і можливих шляхах їх подолання.

Так, президент Центру економічного розвитку Олександр Пасхавер зазначив, що «масове невиконання договорів у підприємницькій діяльності є своєрідною соціальною хворобою, однією з причин якої є дефектність недорозвиненого ринку, слабка дієздатність державної машини та зусилля корупційних схем. При такому стані корумпованості будь-які реформи приречені, всі господарські відносини деформовані, а дотримання зобов'язань фантомне» [20].

З приводу озвученої вченим позиції ми вважаємо, що не слід розцінювати ситуацію настільки категорично. Так, в Україні лише формуються основні елементи ринкової економіки і ринок нашої країни не налічує вікової історії, проте, розцінювати його як дефективний і недорозвинутий не варто. Звісно, на ринку ще не усі елементи працюють злагоджено і безперебійно, проте саме недовговічність, на наше глибоке переконання, є основною причиною такої ситуації. Щодо слабкої дієздатності державної машини, то це твердження є справедливим. Відсутність стабільності у політиці і слабкість у виборі і досягненні пріоритетів є передумовою до такої слабкої дієздатності. Зусилля ж корупційних схем насправді здатна підірвати безпеку не лише підприємства, а й

держави в цілому. Саме тому діяльність державної влади має зосереджуватися на антикорупційних схемах та законах. Звісно, це питання не одного дня, а тому має змінитися ментальність і пріоритети, тільки після цього можна буде побороти корупцію.

Дослідження питань невиконання договірних зобов'язань вказує на те, що не лише ментальність і слабка правова та ділова культура є причиною таких невиконань. Серед інших важливе значення має і недосконалість законодавства, яка створює можливість таких невиконань. Так, у світлі реформування процесуального законодавства, що відбувалось останніми роками гостро постала проблема ефективності судової системи у вирішенні комерційних спорів.

Зосереджувати свою увагу на проблемах оновленого цивільного та кримінального процесуальних кодексів ми не будемо, оскільки розгляд спорів за участю юридичних осіб здійснюється господарськими судами, а тому і аналізу буде піддано саме господарський процес і законодавче його регламентування.

Так, однією із найбільших проблем господарського процесу на сьогоднішній день є відсутність чіткого розмежування між господарською та іншими юрисдикціями. Практика свідчить, що на жаль виникають непоодинокі ситуації, коли судами різної юрисдикції приймаються різні рішення з одного й того ж типу правовідносин. Тому нагальним є прийняття доволі детальних норм, які дозволять одночасно і уніфікувати господарський процес з цивільним і адміністративним, і чітко розділити компетенцію судів. Тобто, першочерговим завданням оновленого ГПК України має стати звільнення від подвійної підсудності та підвідомчості окремих категорій спорів, коли один і той же позов можна подавати до різних судів.

Особливої уваги потребує, як свідчить практика вирішення комерційних спорів, питання видачі виконавчого документа кредитору за спрощеною процедурою, тобто без виклику боржника в суд. Саме від частих неявок боржників до суду процес виконання рішень господарських судів безпричинно затягується. Звісно норма щодо спрощеної процедури, на нашу думку, має

стосуватися лише тих кредиторів, які мають безперечні підстави для стягнення коштів з боржника.

Часто під час врегулювання господарських спорів сторони стикаються з питанням відповідності предмета мирової угоди предмету позовних вимог в судовому процесі. У чинній редакції ГПК України (ст. 78) чітко зазначено, що «мирова угода може стосуватися лише прав та обов'язків сторін щодо предмета спору» [20]. Однак сама природа мирової угоди є договірною, і, крім іншого, на неї поширюються загальні правила укладення договорів (сторони вільні у виборі контрагента та визначенні умов договору). Як свідчить практика, при укладенні мирової угоди суб'єкти господарювання часто мають бажання включити в його положення найбільше число спірних моментів – заради відсутності будь-яких претензій у майбутньому. Однак при цьому вони наштовхуються на протидію з боку суддів, які, вказуючи на норму ст. 78, зобов'язують сторони чітко дотримуватися предмета позову.

Також існує проблема, пов'язана із мировою угодою, коли намір прийняти останню виникає у сторін не під час розгляду справи у першій інстанції, а у подальшому – під час апеляційного чи касаційного провадження. Проблема носить чисто законодавчий характер, оскільки відповідно до норм ГПК України, така підстава для скасування або зміни попереднього судового рішення, як “укладення мирової угоди сторонами”, не передбачено ні на стадії апеляційного, ні на стадії касаційного розгляду. Отож, процесуально укладення мирової угоди господарським судом другої інстанції просто неможливо, оскільки це спричинило б скасування рішення місцевого господарського суду по конкретній справі, що допускається виключно на підставах, передбачених ст. 104 ГПК.

Вказаний стан речей абсолютно не задовольняє представників бізнесу і вимагає якнайшвидшого внесення відповідних змін, які б усунули означену проблему.

Ще однією проблемою, з якою стикається господарська юстиція, є складність дослідження доказів в апеляції і касації. Суть проблеми полягає в тому, що суди вищих інстанцій не можуть вимагати від сторін надання

додаткових доказів під час розгляду справи. Але на практиці сторони і суди першої інстанції часто щось не враховують під час розгляду справи, і, наприклад, ВГСУ не може відстежити, чи достатньо і повно зібрані докази. Разом з тим, у чинному ГПК України все ще залишаються норми, які дозволяють скасувати рішення в разі неповного дослідження обставин і відправити справу на новий розгляд. Але ж якщо суди не можуть витребувати докази, з позиції етики не дуже коректно виглядають звинувачення судів першої інстанції у неповному дослідженні доказів. В цьому і полягає певна колізія, яку, на думку експертів, потрібно вирішити: або зберігати виняткову змагальність процесу, або встановити активну позицію суду, що стосується витребування та дослідження доказів.

Направлення справи на новий розгляд також викликає ряд проблем для господарюючого суб'єкта. Так, сторони по справі чекають від господарського судочинства оперативності. А саме ця процедура, на думку практикуючих юристів, цією самою оперативністю при вирішенні спорів аж ніяк не відзначається. Варто відзначити, що така ситуація викликає нарікання у сторін господарського процесу, але все ще залишається не вирішеною чинним ГПК.

Названі проблеми є лише вершиною айсберга недосконалостей господарського процесуального законодавства. Цікаво, що багато із науковців стверджують про необхідність прийняття нового ГПК України, який би усунув усі недосконалості чинного. Проте, є і протилежна думка не на користь нового кодексу. Так, представники останньої визнають, що існує ряд моментів, які вимагають удосконалення на законодавчому рівні, але для цього не обов'язково приймати новий Кодекс.

Не менш актуальною з позиції безпеки договірних відносин є проблема державної політики у сфері забезпечення примусового виконання судових рішень.

Нагадаймо, що до 1999 року проблемами виконання судових рішень в Україні опікувалася лише судова система. У 1999 році було прийнято рішення про виключення служби судових виконавців із структури судів та утворення в системі органів Міністерства юстиції служби державних виконавців.

Подальшим кроком у реформуванні органів державної виконавчої служби стало прийняття Закону України “Про виконавче провадження”, який остаточно виділив виконавчу службу із системи судових органів. Однак ці реформаторські кроки так і не посприяли істотному покращенню виконання рішень судів.

У 2005 році департамент державної виконавчої служби реорганізували у окремий урядовий орган у складі Міністерства юстиції. У рамках проведення Президентом України адміністративної реформи Державна виконавча служба перетворена на центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра юстиції України.

На сьогоднішній день Державна виконавча служба входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) відповідно до законів України. Однак, попри ряд реформувальних заходів, Державна виконавча служба поки що не може забезпечити право кожної особи на своєчасне і повне виконання судових рішень. А тому ця проблема потребує найшвидшого розв’язання, у тому числі на законодавчому рівні.

На сьогодні законодавство України у сфері виконавчого провадження є незбалансованим, суперечливим та невиваженим, містить значну кількість економічно незабезпечених гарантій, які неможливо виконати через обмеженість ресурсів, якими володіє держава. Неможливість виконання судових рішень, на думку багатьох експертів, є похідною, вторинною проблемою, наслідком незбалансованості законодавства [21].

Основоположними проблемами на сьогодні є: непередбачення в державному бюджеті коштів для виплат, бюджетне фінансування яких гарантоване законодавством (компенсації, пільги, надбавки тощо); встановлення відповідно до законодавчих актів мораторію на примусову реалізацію майна, що унеможливорює виконання судових рішень; можливість зупинення виконавчого провадження щодо певних категорій підприємств. Всі вищевказані проблеми можна визнати ризиками для економічної безпеки підприємства.

Багато проблем виникає і без достатнього законодавчого наповнення. Так, з року в рік спостерігається наявність великої кількості скарг на діяльність державних виконавців. Ними безпідставно затягується процес виконання судового рішення, спостерігається накладення арештів на майно, що неадекватно відображає розмір заподіяної правопорушенням шкоди тощо. Отож, у вдосконаленні процесу виконання рішень судів мають бути прийняті як законодавчі, так і організаційні дії. Закон, зокрема, встановлює право осіб у разі порушення їхнього права на судочинство протягом розумного строку або права на виконання судового акта, що передбачає звернення стягнення на бюджетні кошти, на звернення протягом розумного строку до суду із заявою про присудження компенсації за таке порушення. При цьому розмір компенсації не залежить від наявності вини суду, органів, на які покладено обов'язок щодо виконання судових рішень, чи інших органів державної влади. У свою чергу, органи, уповноважені на виконання рішення судів про присудження такої компенсації, мають право пред'явити регресну вимогу до органу чи посадової особи, з вини якої допущено таке порушення [21].

Зазначимо, що подібні норми присутні у національному законодавстві, але стосуються вони виключно виконання рішень Європейського суду з прав людини. Отож, розширення практики гарантування розумних строків виконання рішень судів є актуальним питанням вдосконалення законодавства щодо виконавчого провадження.

Загалом реформування виконавчого провадження має іти, на нашу думку, в напрямку відновлення зв'язку між судом та виконавчим провадженням; запровадження дієвого судового контролю за здійсненням виконавчого провадження, насамперед у господарському судочинстві.

Крім того, потрібно національним законодавцям визначитися щодо обговорюваних вже не перший рік ініціатив стосовно доцільності та можливості запровадження в Україні альтернативного державному механізму виконання судових рішень. Зазначене, на думку багатьох дослідників, дало б змогу певним чином оптимізувати процес виконання судових рішень шляхом розвантаження органів державної виконавчої служби, з одного боку, а з другого

— надало б стягувачу право самостійно вирішувати, до якого виконавця звертатися.

Проте, у вказаній пропозиції криються неабиякі ризики його неправомірного використання. Ми дотримуємося думки, що інститут може існувати, але виключно з метою забезпечення альтернативних способів пошуку та виявлення майна боржника, на яке може бути звернено стягнення за відповідними судовими рішеннями, без застосування дій примусового характеру. Названа діяльність нагадуватиме детективну, яка так і не легалізована в Україні. Альтернативою запровадження нової інституції може виступити безперервність судового процесу аж до виконання судового рішення, коли виконавче провадження порушуватиметься незалежно від волі стягувача, але із забезпеченням за ним права відмовитися від стягнення і припинити провадження.

Невирішеною на сьогоднішній день є ситуація конкуренції між виконавчим провадженням та процедурою банкрутства. Так, особливістю провадження у справах про банкрутство є те, що воно має замінювати виконавче провадження, і задоволення вимог кредиторів має здійснюватися в порядку, встановленому Законом “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”. Відтак, з метою уникнення паралельного існування двох проваджень щодо одних і тих самих вимог слід передбачити на законодавчому рівні обов’язкове закриття виконавчого провадження з моменту порушення провадження у справі про банкрутство, а не його зупинення, як це передбачено законодавством. Запровадження єдиного порядку виконання всіх виконавчих документів щодо боржника під контролем господарського суду, який розглядає справу про банкрутство може принести бажані результати для ефективного виконання рішень суду. Крім того, необхідне посилення відповідальності за свідоме ухилення від виконання рішень судів органів, що забезпечують виконання рішень, і боржників.

Отже, комплексне розв’язання проблеми виконавчого провадження, зокрема шляхом вироблення та реалізації відповідних законодавчих пропозицій, потребує запровадження в Україні такого правопорядку, що

забезпечуватиме належне, своєчасне, повне і неупереджене виконання судових рішень та відповідальне ставлення посадових осіб органів Державної виконавчої служби до здійснення своїх повноважень.

Наведені вище приклади законодавчих чи організаційних недосконалостей приводять до порушення стану безпеки підприємства. І попри встановлення належних мір безпеки договірних відносин, все ж здатні завдати шкоди підприємству.

ВИСНОВОК

В ході проведеного дослідження нами було сформовано ряд висновків:

1. Під системою безпеки підприємства слід розуміти комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських заходів, спрямованих на кількісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз. Основною загрозою, котра впливає на безпеку договірних відносин є загроза невиконання або неналежного виконання умов договору. Звісно, названа загроза може бути присутньою на стороні будь-кого із контрагентів, проте вплив свій здійснює на усі сторони договірних відносин.

2. Під принципами організації безпеки договірних відносин можна розуміти основоположні засади створення та підтримання в належній формі системи безпеки підприємства, одним із елементів якої є безпека договірних відносин. Основним принципом організації безпеки господарсько-договірної діяльності, як і всієї системи економічної безпеки, є "принцип законності". Він передбачає дотримання норм чинного законодавства на етапах підготовки, безпосереднього укладення та супроводу договору, реалізації договірних зобов'язань, а також при вирішенні виникаючих суперечок, аж до розірвання договору. Крім конституційного принципу законності до принципів безпеки договірних відносин відносяться і галузеві принципи господарського права. Серед них можна назвати:

- забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою всіх суб'єктів господарювання;
- свободу підприємницької діяльності у межах, визначених законом;
- вільний рух капіталів, товарів і послуг на території України;
- обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємстві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави ;
- захист національного товаровиробника;

- заборону незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини.

Дотримання основних принципів безпеки договірних відносин через відповідні організаційно-правові механізми дозволить забезпечити високий рівень економічної безпеки підприємства в цілому.

3. Зважаючи на те, що учасниками договірних правовідносин є фактично суб'єкти господарського права, згідно зі ст. 2 ГК України ними можуть бути:

- а) суб'єкти господарювання;
- б) споживачі;
- в) органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією;
- г) громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Правовий статус учасників договірних відносин визначається виключно на основі норм чинного законодавства України.

4. Процес забезпечення економічної безпеки підприємства в цілому та договірних відносин зокрема, на наше глибоке переконання, починається з належного, у відповідності до вимог законодавства та згідно з інтересами засновників, формування установчих документів. Саме у них відображається мета створення і діяльності господарюючого суб'єкта, а також види діяльності, які сприятимуть виконанню вказаної мети.

5. Попри велику кількість типових помилок, які зустрічаються у практиці договірних відносин, що нами аналізувались, все ж є кілька таких, які переважають над усіма іншими, а тому найбільше знижують рівень безпеки підприємства в цілому. Перший випадок стосується помилок у статусі і повноваженнях представника. Наступною типовою помилкою, яка впливає на економічну безпеку підприємства є порушення форми договору. Не менш важливим з позиції безпеки є дотримання балансу прав та обов'язків сторін договірних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матеріали вільної енциклопедії «Вікіпедія» // <http://uk.wikipedia.org>
2. Шаваев А.Г. Безопасность корпораций. Криминологические, уголовно-правовые и организационные проблемы. – М.: Концерн “Банковский деловой центр”, 1998.
3. Тумар Н. Б. Концепция обеспечения экономической безопасности предприятия и принципы ее формирования/ Н. Б. Тумар // Маркетинг и реклама. - 2007. - № 7-8. - С. 96-102.
4. Закон України «Про захист прав споживачів» 12.05.1991 № 1023-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 30, ст.379.
5. Закон України «Про охоронну діяльність» від 22.03.2012 № 4616-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 2, ст.8.
6. Зеркалов Д.В. Экономическая безопасность. Монография. – Киев, Основа, 2011.
7. Зобов'язальне право. Навчальний посібник / За ред. О.В.Дзери. – К.: Юринком Інтер, 1998. – 910 с.
8. Кисельова Т. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації у зарубіжних країнах // Альтернативне вирішення спорів. – 2013. - № 1.
9. Кишеня В. Деловая разведка как необходимый инструмент обеспечения экономической безопасности бизнеса / Управление персоналом. - 2006. - №7.
10. Кніпер Р. Власність, володіння та їх відображення в договірному праві // Право України. – 2012. - № 9.
11. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996.- №30.- Ст.141.
12. Корецкий А.Д. Теоретико-правовые основы учения о договоре. – СПб. – Юридический центр Пресс. – 2001.—212 с.
13. Котов Б.А. Защита прав предпринимателей. – М.: ПРИОР, 2000.
14. Кузнецова Н. Договір у механізмі регулювання цивільно-правових відносин // Право України. – 2012. - № 9.

15. Луць А.В. Свобода договору в цивільному праві України. – Дис. На здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук. – Львів, 2001. – 166 с.
16. Луць В. В. Контракти у підприємницькій діяльності. – К., 1999.
17. Луць В. В. Підприємницький договір : поняття і види / В. В. Луць // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матер. III регіон. наук. конференції (лютий 1997 р.) / ЛДУ ім. І. Франка, юрид. факультет. – Львів, 1997. – С. 14 – 17.
18. Луць В. Договір як регулятор цивільних відносин // Право України. – 2012. - № 9.
19. Майданик Р.А. Проблеми договірних відносин в цивільному праві. – К.: ВПЦ Київський університет, 2002. – 502 с.
20. Матеріали журналу "Безопасность. Достоверность. Информация": www.bdi.spb.ru.
21. Опришко Д. Установчі документи юридичної особи як критерій поділу господарських об'єднань на договірні та статутні об'єднання підприємств // Право України. – 2013. - № 4.
22. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ. – К.: Вид-во «Правова єдність». – 2009. – 260 с.
23. Отрадна О. Договори між суб'єктами деліктних зобов'язань: принципи, можливості, межі // Право України. – 2012. - № 9.
24. Погрібний С. Регулювання договірних відносин у цивільному праві України: співвідношення їх внутрішнього (саморегулювання) і зовнішнього (державного) регулювання // Право України. – 2012. - № 9.